

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Pontani De Immanitate

Pontano, Giovanni Gioviano

[S.l.], 1519

Oratio R. P. domini Erasmi Vitelli [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-270824](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-270824)

ERASMI VITELLII ORATIO.

tibus magis copiosas excutiet, & in rem Christianā propēiores eorū aios reddet. Valere tecū bene Rhenanum vere beatum cupio, quem animo mecum circumfero, utriq; filia uitæ q̄ maxime lōgæua exopto, ut indies magis ac magis foelicibus auspicijs bonæ litteræ, & maxime sacræ refloreat. Huius quia nihil est visus cæcutientibus popularis littetationis admiratoribus Nemini nihil peperit. Quem te Frobenio nostro publicandum iterum (si tibi visum fuerit) tradere velim. Mittam eius de vita aulica dialogum, q̄ primum prodierit in lucem. Vale iterum. Ex Augusta Vindeliciæ, pridie Kalendas Septembres. Anno post partum virginis matris. M. D. XVIII.

ORATIO R. P. DOMINI ERASMI VITELLII
episcopi Bloccensis, ad Maximilianum Cæsarem
Augustæ habita.

ENIMVS a rege nostro sacratissime Imperator ad hunc celeberrimū conuentū, quē solita vigilantia tua pro salute Christiani status a que commendata ut opportune, hoc loco & tēpore instituere curasti, acturi maiestatis regiae, & amplissimi eius dominioꝝ nomine, quæ ad sanctā expeditionē generalem, contra immanissimos Turcas totiens propositā cōmode attinebūt. ¶ Quantū vero necessaria sint, simulq; cū vita omniū nostrū desyderatissime, præparationes istæ, Christianoꝝ coadunatis viribus, hostis aucta potentia testatur. Iā annos circiter septuaginta, post infelicē & calamitosam Bizantij captiōnē, quæ patulā ad nos hostibus ianuā præbuit, nihil aliud audimus, q̄ clades atq; excidia continua Christianoꝝ a Turcis. Et dū omnes ad resistendū, ut par esset, cōsurgere negligimus, tot principes cū subditis suis, tot reges cū eorū populis, tot deniq; regna ditissima, cū magna iniuria religionis nostræ, & maxima indignitate Christiani imperij miserabiliter deleta sunt, quæ singillatim enumerare, dolor pfecto mœrore plenus prohibet, quandoquidē neq; ea me referre, neq; vos audire, siccis oculis liceret. Capita ut

A ij

ERASMI VITELLII AD

cunq̄ decerpam, Nonne videmus Asiā vnīuersam, quæ e tribus orbis triangulis maior est, his & alijs infidelibus occupatā. Affricam fere totā, impijs ac sceleratis eorū manibus desolatā. Europæ magnā partē, tot incēdijs, & assiduis vastatiōib⁹ debilitatā, & huc usq̄ dormitauimus. Sed nec̄ his cōtentus hostis, vt fortior fieret Aegypti & Syriæ regem, quem Solthanū dicunt, aggressus superauit, totiusq̄ Syriæ & Aegypti, ea victoriā (sed & Hierosolymæ matris nostræ, vbi salus orta est) vnicū se dñm constituit, & altero fere imperio, longe añ formidabilē potentiā suā auxit. Nos vērō torpem⁹, & bellis intestinis, plus insolēter q̄ necessario exagitatū gladijs nostris domesticos fidei, aut poti⁹ nos ipsos, detestāda malignitate confodimus. Nec, p̄pheta sapiētis verba, quæ aduersus nos tanq̄ Ethnicos clamitāt, attēdunt, dignaq̄ facinori supplicia annunciant. Ipsi (inquit) contra sanguinē suū insidiantur. Et infra Ego vero, dū eis repentina ingruerit calamitas, nō exaudiam. Parat nunc in Christianos, terra mariq̄ arma sua, instat Turcæ fra mea capiti & collis nostris, & adhuc oscitam⁹, vixq̄ ad pacē mutuo amplectendā, tanta periculi magnitudine vrgente, mētes cōponere volumus, Leone sanctissimo id dies noctesq̄ curāte. Hortat̄ nos hostis, excitat a somno, cōmonefacit desides, torpētes terret, dum iam pridē ad ostiā Tyberina, nūc vero ante paucos mēses circū Rachanati mœnia, & hisce iā diebus dum hic agimus, iterū ad Ostiæ port⁹, ferro & sanguine debachatus sit. Nos tamē fatis sic volētibus, om̄ia hæc quæ vltimū omnibus exitiū minantur, ridiculū putamus, vt iā illud diui Petri naufragātis, dā sibi in fluctibus dexteram dari poposcit & meruit, dicere libeat, Salua nos domine, perimus. ¶ Collegerat similit̄ conuentū felicis recordationis charissimus genitor tuus Fridericus, III, post insperatā Carniolæ suæ depopulationē. Multa illic in eam sententiam a viris doctissimis declamata sunt. Multa etiam Prophetico quodā spiritu prædicta, nisi tunc instantibus & euidentissimis periculis, aliter prouisum fuisset. Quæ om̄ia flebilis tandē effect⁹ cōpleuit. Cum nulla consulta inuicem, & cōstituta nulla, suo ordine (vt necessitas postulabat) debite executioni mandarentur. Et om̄is rei benegerēdæ cōmoditas, simul cū tempore, amissa fuit turpiter,

MAXIMILIANVM CAESAREM ORATIO.

aut neglecta. Nunc iterū Cēsar inuictissime, pro dignitate & debi-
 to tuo conuentū hūc bono cceptū omine, diligēter psequeris, vt
 labenti reipub, Christianę efficaci opera subuenire possis. Et ius-
 te quidē, sic em Christianorū Imperator, re pariter constabis &
 nomine, dum hi qui tuo subsunt imperio, a Cēsare suo adiuti fue-
 rint & defensi, Quā equidem deliberationē, multo iam tempore
 pro connata animi tui magnitudine cōceperas, qui annis his p-
 ximis tres Christianos Reges potentissimos, in Austrię tue vrbe
 primaria, tum splēdide, tum honorifice tecū habueris, fcedereq;
 simul immaculata fide percusso, plura cum eis in rem Christianā
 mutuis tractasti consilijs. Quod reuera pro singulari gloria tua,
 omniū ora passim predicare nō desistent, pluresq; adamantinis
 scriptis perpetuare curabūt. Neq; em parens tuus, neq; Cæsares
 alij, tantū actū triumphis Octauij merito æquandū, pro suo vnq;
 desyderio efficere poterant. Omitto nunc cateruam immēsam vi-
 ctoriarū tuarū, quæ tibi semp optatis vbicq; successibus respon-
 dēt, vt quilibet bonæ mentis metiri ex his possit, quæ & quanta,
 in arbitrio & moderatione tua consistāt, cū & luce sit clarius, plus
 ornamenti imperio, tua prudētia & felicitate allatū esse, q̄ tibi im-
 perij maiestate. Atq; ideo pater patriæ, a tota Germanica natione
 quæ sub coelo maior est, merito appellaris, quib; immorari (vt vo-
 luit, tēporis vetat angustia, cū ista vulgata iā sint, & toti mūdo no-
 tissima. Tu deinde tua sponte & virtute, Regūq; illoꝝ hortamen-
 tis incitatus, nō modo in optimū ppositū, & tua amplitudine di-
 gnū, deuenisse perhiberis, sed vltro etiā, totius belli gerēdi p gres-
 sum, rationes, ordinē, & modum, concinne describere curasti, tan-
 ta peritia Rei militaris, rantoq; studio, & omni digna cōsiderati-
 one, vt facile appareat, inuētione hac tua, nedū Impatoris summi
 sed excellentissimi quoq; armorū ducis, & animū fortē, & consilio
 um circūspectissimū nō deesse. ¶ Habet rē hāc cordi, æqua lance
 Sedes sancta, Religionis nostre caput & magistra, quæ tot anno-
 rū conciliū feliciter continuās, singulares & vrgētissimas admoni-
 tiōes, qualibet sessione ad hūc effectū instituire solebat, Vbi etiā
 Turcarū tela, pectoribus suis infixā, Ep̄i declamātes ostēdere visi
 sunt, vt nō verbis tm̄, sed rebus & sanguine ipso pungerēt legnō

A ij

ERASMI VITELLII AD

ciem nostrā, & deiectos Christianorū animos, quantū possent eri-
 gerent. Cuius nauiculæ gubernator, verū se Leonē in his prestat
 quippe qui salutiferos rugitus, & vigilatissimas cogitationes su-
 as, summoq; & vero pastore dignas, ad hoc vnū conuertit, vt cō-
 muni potētia, tātis periculis, vltimū iā interitū secum ferentibus,
 quātōtius succurratur. Quæ omnia dignissimi hi legati Sanctita-
 tis sūæ, magis abūde explicarūt. Recte gubernabāt populum dei
 Moyses & Aaron, Dauid & Nathan. Pluresq; Romani pontifi-
 ces, cū Imperatoribus christianis, iūcta simul gratia, vtracq; pote-
 stas. Binū nobis reliquit gladiū, trāsitur⁹ ad patrē Saluator noster
 Bina coluerunt elemēta Persæ, Ignē & Aquā. Duobus & nos sal-
 uamur, fide & opere. Curabis & tu Cēsar inclyte, cum Leone san-
 ctissimo, vtroq; iūcto gladio, eripere de faucibus inimicorū, & tot
 calamitatibus, oues Christi. Inconlutilē em tunicā suā repræsen-
 tatis, quæ sub hoc tempore vestro, nō abs re profecto inuēta est.
 Adhibebit ignē orationis, & spiritū fortitudinis benedictum sa-
 cerdotū: neq; impēsa deerit. Tu aquā nō gelidā, sed feruētissime
 defensionis, cū regibus Christianis, indefesse suggeres, fidēq; no-
 strā & spem omnīū opere adimplebis, vt a ferocitate Turci salui fi-
 mus. Vnica nāq; est gloria, penates nostros, & Religionē in qua
 natifumus, tueri & defendere, pro qua iam omnes maiores tui,
 tot Reges & Cēsares, sanctorū nonnulli Catalago ascripti, felices
 & candidissime animę, plura bella in Europa & Asia gloriose sus-
 ceperūt. Qui semp magnanimitate ingenita, aliena querere, non
 sua amittere didicerāt. Gignit nos natura misere, viuimus demū
 tot onustū curis. Et tanq; flos cito arescim⁹, decidim⁹ tandē & mo-
 rimur. Solus is diū viuere perhibet, qui dū vita excesserit, perpe-
 tuā sui nominis, bñ gestis aut factis, memoriā ppagauerit. Quo
 fit, vt adsimus absentes, mortuicq; viuamus. Tritū fuit Adagium
 apud veteres, pulchrū mori, decorat vitā, Quo plurimi vt patriā
 conseruassent, corpus simul & animā deuouētes, viuis effectibus
 comprobarunt. Tu itidē sacratissime Imperator, vt tui secretiores
 referūt priora de Christiano statu secū repetens, & futura añ ocu-
 los ponēs mente, vt sit, liberiore, dicere soles, nullū mortis genus
 te gratius excipere velle, q̄ quod in castris militaribus cōtra infu-

MAXIMILIANVM CAESAREM ORATIO.

deles, ad virētes campos feliciter eueniret. O virtus animi cōmē
 datissima, sic corpis robori tanti principis insita & coniūcta, Nō
 hominis pfecto deliberatio ista est, sed numinis vox quaedam, &
 solo digna Cēsare, dū non lectū eburneū, nō sericeū puluinar, nō
 auratū cubioulū, sed prata virentia, & fenū rusticum p delicijs re
 galibus exposcas, vt debito imperiali, quo totę Christianitati tes
 neris, ingenue satisfacias, p quo vbi omnes, mentē sanā in corpo
 re sano, vitæq; diuturnitatē precabūtur. Et vt in hoc tā gloriosissi
 mo pposito, animo incōcūsto psistas, erectis in coelū palmis, attē
 tius orabūtur. ¶ Sed iā factis res aggrediēda foret, cōstantiq; pecto
 re, sine omī vltiore cūctatione, psequenda, post tot cōcilia & de
 creta multa, post tot cōuentus & exhortatiōes varias, post tot ins
 structiones & tractatus plurimos, armis tandem nō argumentis
 opus est. Iā em̄ de his tā crebris, sed vanis aut nullis cōsultationi
 bus & praparamētis nostris (vt quidā Mediolanensis ex Turcia
 pfugus nuper in cōspectu regis nostri retulit) sepius dicit Turc⁹
 ad modū subfannātis, cōsulant Christiani consulāt, & ego faciā;
 Quod re ipsa, & stupēdis indies victorijs demōstrat. Nos si veri
 Christiani sumus, quemadmodū Turcus in dedecus potius no
 strū affirmat, Christi fidem, ad sanguinē vsq; mēte intrepida, nō
 ostēratione solū, sed affectibus synceris obseruare, tueri, & quan
 tū in nobis est, manutenere debem⁹. Quoadusq; vita nostra, chri
 stiano aduersabit nomini: vt qui Christū imitari, pro christo nos
 opponere, religionis vinculo arctamur contra eius legē. Contra
 oues suas, cōtra ipsum Christū, ignauia, arrogātia, & excessibus
 nostris, in coelū vsq; cū gigantibus, laetiferas sagittas impudēter
 dirigimus. De locis certamus, publica negligentes. Hostis vero
 nos, & nostra omnia, ac loca simul, deglutire contendit. Vnū hoc
 conclamatū est, Turcas cōsilijs quibuscūq; nō cōuertemus, si ar
 mis nō vincemus, quæ diuini verbī Cōcionatoribus elucidanda
 relinquo. Quandoquidē multa nūc est messis, & operarij multi,
 ¶ Nec id deterreat, q; tā lōgo tēpore, oriētali imperto, hostis cru
 delitas potita sit & desidia nostra, eius potētia sic increuerit, vt fir
 mata esse videat. Ad occasum intueri volēti, possibilia omnia & fa
 cillima cōperiet. Cū Saracenoꝝ immanitas, Granatā, & magnā

ERASMI VITELLII AD

Hispaniæ partē, supra septingētos annos, hereditario ad modū iure possederit; At Ferdinādi Regis victoriosissimi constātia, Reginaq; Helizabet deuotione, & suorū fortitudine, paucis annis, nedū recuperata sunt omnia, sed tota infidelium potentia, non a regi solū finibus abacta est, verū ad usq; inferiora Mauritaniae litora, cū perhenni illius Regis gloria eiecta. Ille vero proprijs tantū viribus, & vnica suorū manu, strenue hæc gessit. Tu cōmune bel- lum paras, & generalē (vt aiunt) expeditionē, tua opera, consilio & auspicijs, Regumq; omnium assensu, & horum prudentissimos rum Principum consilio (qui tuo lateri tanq; validissimæ colum- næ adherent) instituere debes. Quis oro, tot Regibus & Principibus, tamq; numerosę multitudinē, resistere poterit; dum & pacem exulantē, multisq; ante seculis, inter Christianos desideratā nūc iā cōmodissime p tui & Leonis animi satisfactioe, restitutā vides, & nouo quodā quinquennali fœdere, cum omnium qui bonæ voluntatis sunt gratitudine, firmatā intueris, vt nihil sit ampli- us, quod ad rē propositā, feliciter gerendā desit, aut quod impe- dire possit. ¶ Non deerit votis tuis, & Leonis sanctissimi, Serenissimus Rex noster cum omnibus dominijs suis, & tota illa Septē- trionis ora, modo bellis, alijs, quibus continuo impetit, finē opta- tum imponere possit. Quos vero hostes regnū nostrū habeat, & quibus difficultatibus, Rex ille bellicosissimus detineat, paucissi- mis explicabo, ne pijs auribus fastidij præbeā offendiculū. Notū est hac ætate nostra, Sigismundi nomē celebre, longe lateq; plus rimis victorijs, fama refertissima peruolāte, nolo nūc Genealogi- am & ortum clarissimi regis texere, quæ tuę celsitudinē, & his om- nibus satis cognita esse debent, Calimirea domus est, quę regna- re semp didicit & vincere, presentia matura pulchritudie, & aspe- ctu iucundissimo decorā tu nosti, ita ex omni parte compositam, proceręq; grauitati cōiunctā, vt ad Maiestātē ipsam, nata esse vis deatur. Hic auito paternoq; & fratrum regno, senatu vocante succedens, bello fortissimū, pace vero splendidissimū, se prestitit & reddit; Quippe qui incōparabili iusticia, dementia, & liberalitas- te, sic apud suos omnes charus est, sic eorum affectus, equitate & māsuetudine, ac modestissimis legibus in se deuinxit, vt inter tot

MAXIMILIANVM CAESAREM ORATIO.

belloꝝ tumultus, nō quod ex veteri instituto solitū est, sed quod
 rex ipse præcipit, aut nutu solo designat, illico a suis omnibus, cū
 summa animi alacritate perficit. Quæ pfecto suprema laus regū
 est, dū quisq; subiectiōis suæ debitū, amore illectus, nō timore p-
 cussus, serena frōte & libera exequit, idq; efficit, vt dū Schytæ fir-
 gaces (quos nostri Tartaros vocant) subito interdū & insperate fi-
 nes nostros irruāt, mox nobilitas e cētro regni primaria, benigni-
 tati principis satisfaciēs, vitā propriā & salutē, mera ipsorū virtu-
 te deuouere, & in mediā vsq; hostiū agmina, obijcere nō metuat
 spem reponēs firmissimā in optimi regis munificentia, qui bene-
 merita cuiusq;, dignis premijs excitare consueuit. ¶ Vrgetur nāq;
 q; multis hostibꝝ regnū illud amplissimū, tribus a parte vna, Schy-
 tarum ducibus potentissimis, multa cētena millia bellatorum, in
 statione campestri secum ducentibus, qui se etiā Cæsares dicunt,
 vno Theodosiæ propinquo, post Boristenē, ad latus maris pon-
 tici, in Taurica residente, Alter circū Tanaym & paludem Meoti-
 dem loca tenet, & is in manibus regis est. Tertij sunt remotiores
 Asiatici, vastissimā incolētes solitudinē, & latissimos tenentes cā-
 pos, Hi omnes repentinis incursionibus Regnum deprædari, &
 continue defatigare nō cessant, famē, sitim, æstū & algorē, ac om-
 nē inediā contemnētes, Sæpius etiā Turcis iuncti, qui monocas-
 tum & Licostomū occuparunt, maiora & horrenda damna nos-
 tris inferunt, Turcarum em̄ nutu Schytæ omnes dependent, cū
 eadem secta sit, Machometicis simul erroribus implicata. E quibꝝ
 plane deprehendi potest, facilius catulos a maternis vberibꝝ
 q̄ Tartaros a Turcorū assistentiā diuelli posse. Qui nūc etiā con-
 tra regem Persarū, opratas viginti milliū Equitum, suppetias tur-
 lerūt. De his Rex noster multas & insignes reportauit victorias,
 vt arces & loca regni munitissima ostēdunt. Quæ pacis tēpore p
 sui nominis immortalitate, ornatissime restaurat. Vbi Schytarū
 catenata acies, latericio in muris erigēdis certamine, quotidie cō-
 gredi vident. Est & alter hostis non minor, ad rigentē Arcton, ci-
 tra mare glaciale consistens, Roxolanorū dux, quē nos Moscum
 dicimus, sola perfidiā & detestando schismate famosus. Is partē
 regni Lithuanorū videlicet prouinciā, magno etiā belloꝝ motu

ERASMI VITELLII AD

turbat indies, Sed & hunc Rex noster, patrocināte iusticia, fudit
 sapius, eiusq; potentiā triginta millibus in loco caesis profligauit,
 q̄ plurimis primoribus ad vincula cōiectis, qui in omnibus Lith
 uaniae castris, arctissima detinentur custodia. Multis etiā alijs ca
 ptiuorū millibus, per vniuersum fere orbē varijs Christianorum
 principibus, mancipiorū loco dono datis. ¶ Namq; cruentum hoc
 bellū, decennū superauit, dum sint, qui eas discordias seminant,
 concitēt, & turpiter alere nō verentur. Sed proh dolor, nō pudeat
 etiā Religionis p̄fessores, tantorū malorū auctores & faces esse,
 qui literis & nūcijs, ad eā rem fouendā, magisq; irritandā, terra &
 mari, sursum & deorsum cursū rāt, vt Reges & Principes, alioquin
 forte quieturos, ad pugnā inflāment, Salutis insigne, & candidā
 innocentiae vestē deserunt, tanq; pacis amatores, & fratrū perni
 ciē sūt, bellorūq; fomitē, & totā causam praestant. Hi sunt, qui lo
 quunt pacē cū proximo suo, mala autē in cordibus eorū. Sed res
 uera deus furcis non illuditur. Breui nāq; eis secundū nequitia ad
 inuentionū ipsorū retribuet, Tuā vero sacratissimae integritatis
 studiū, erga se, & statū suum pacandū, cognitū habet Rex noster
 pro qua beniuolētia, te vt parentē alterū, obseruat, venerat, & co
 lit, velleq; vicissim eius maiestātē omni opera & facultate eniti, vt
 quacūq; occasione & modis, tuae celsitudinī mutuo gratificari, &
 aequē fraternū officiū praestare possit. ¶ Et vt finē dictis imponā,
 his hostibus & quidē assiduis, Regnū nostrū a trecentis pene an
 nis premēt, verū suo aere tantū, suo milite, & maximis laboribus,
 totā hanc belli molē sustinuit, nemine Christianorū Principū sus
 fragante. Spe alebamur cōtinua, & nudis semp pollicitationibus
 detinebamur, sumptibus & humeris nostris vicina hucusq; oia
 fouebamus, vt iā tanq; defessi & imbecilles, a maioribus impēs
 cōtinere nos possemus, & deberemus merito. Nūc tamen vt pri
 uatos effectus publica vincat utilitas, expeditionē hanc generas
 lem cōmēdat summopere, & approbat, serenissimus Rex noster
 Laudat modū de colligēdo neruo bellico, & exercitur congregā
 do, quē sanctissimus dñs noster, & tuae celsitudinis puidētia cōsti
 tuit. Alij q; Reges & Principes Christiani pponūt, Sed neq; de eo
 p̄nūc maiestātē Regiā cū senatu & subditis suis, quicūq; decernere

MAXIMILIANVM CAESAREM ORATIO.

potuisse inter domesticas difficultates, & bellicā occupationē, et ea quā memini hostilitate, quibus aliqua ex parte vtrūq; cōpositis, & deliberatiōe huius dignissimi cōuentus, pcedēte, mox maiestatem suā, & de colligēdo nūmo, & de scribēdo milite, in regno & dominijs suis, itidē constituere velle. Nec pratermissurā quicūq;, quæ vires eius, ac Regni, & dominiōrum suorum ferre poterint. Et quæ ad tā sanctū, diuq; desideratū opus pertinebūt, dūmodo aliquando cū effectu aliquo Christianæ salutis consulat, p qua (vt verbis vtar regijs) & thesauros oēs, & sanguinē ipsū cū vita, effundere parata est. ¶ Perge igitur quo cœpisti, sacratissime Impator, & tot ac tantis gloriosissimis triūphis tuis, vnicū hūc qui cunctos alios superabit, apponere cōtende, vt vtriusq; Imperij habenas, Christiani omnes te moderantē aspiciāt & letent. Vinces, pculdubio insignis crucis hostes teterrimos, pfligabis cum tanto apparatu & omnium potētia Turcas impios exterminabis cū Leone sanctissimo, & tot Regibus spurcissimos infideles, & ad vltimos vsq; fines terræ, tanq; Christo alienos, ppulsabis, vt qui te Augustū in Augusta tua, & mense hoc Augusti, auguste comperimus, post multas de infidelibus partas victorias, Machometiq; deleti nomine Augustissimū tandē videamus. Iter autē parabit & diriget dominus, cuius res agitur, Carmine Prophetico attestante, Reuela domino viam tuā, & spera in eo, & ipse faciet.

F I N I S.

IMPRESSVM BASILEAE APVD
Pamphilum Gengenbach.

¶ Aderant in hoc Conuentu tres reuerēdissimi domini Cardinales, Caietanus, Gurcensis, & Maguntinus, pluresq; Regum Oratores, & omnes fere Germaniæ Duces, cum magna parte Episcoporum, & nobilitatis suę primarię, qualis in Imperio supra triginta annos visus nō est.

